

Over het programma

1. Antonio Valente is een Italiaans componist van wie we eigenlijk alleen weten dat hij rond 1520 geboren is, en in zijn kinderjaren blind is geworden.

Lo Ballo dell'Intorcia betekent *De dans met de fakkels*. Aan het hof van Napels waar Antonio Valente werkte, werd graag gedanst. Een fakkeldans is een hofdans, voornaam en statig, waarbij *brandende* fakkels meegevoerd worden. Meestal liep het goed af.

Lo Ballo del'Intorcia bestaat uit zeven 'mutanze' - variaties - op éénzelfde thema.

2. Drie Variaties over 'Daphne', Anoniem Nederland. De melodie van 'Daphne' is geliefd, er zijn veel liedjes op gemaakt. In 'Daphne' wordt een oude Griekse mythe verteld. Eros, de kleine, slimme god van liefde en haat, heeft twee soorten pijlen, één met punt van goud en één met punt van lood. Treft Eros iemand met een gouden pijlpunt, dan wordt die persoon ontzettend verliefd; een loden punt maakt iemand totaal onverschillig voor de liefde. En nu is Eros boos op Apollo, de stralende God van de schone kunsten, die liefde maar niets vindt en de spot drijft met Eros, die zo klein is. Eros zegt niet veel terug; alleen maar 'Ik krijg je nog wel'. Hij vliegt snel omhoog, en beschiet Apollo, met een gouden pijlpunt. Apollo ziet dan de mooie godin Daphne en wordt direct hevig verliefd, en gaat naar haar toe. Eros pakt snel zijn boog, legt een pijl aan met loden punt en treft Daphne. Daphne wil nu dus niets meer van Liefde weten; zij vlucht weg voor Apollo, maar Apollo blijft haar achtervolgen. Ten einde raad vraagt Daphne de goden om hulp. Een van hen is zo vriendelijk Daphne in een boom te veranderen, een prachtige Laurier. De nog steeds verliefde Apollo draagt voortaan zijn lief bij zich als lauriertak.

3. Uit: Danserye, het derde musyckboexken

Tylman Susato is een Vlaams componist en uitgever van muziek, ook de zijne. Hij was de eerste muziekdrukker in Noord-Europa, en een gezien man in Antwerpen.

Les quatre Branles

- Een *branle* is een beweging zoals die van een luidklok: heen en weer. Als dans kon hij in een rij gelopen worden, of twee aan twee. De vier branles vormen een geheel en worden achter elkaar gespeeld.

- Ronde VI & Saltarelle

Bij de *ronde* staan de dansers in een kring, of in twee rijen tegenover elkaar, waarbij de dansenden voorgeschreven figuren uitvoeren.

Een *saltarelle* is een levendige, vrolijke springdans, in driedelige maatsoort, met opmaat.

- La Morisque of Mourisque

De *Morisque* is een Moorse dans; na 1525, toen de Islam verboden werd in Spanje, werd iedere Spaanse moslim die overging naar het katholieke geloof *Morisco*, *Moor* genoemd. De dans moet iets exotisch hebben, met draaien en eventueel belletjes om de enkels. Het is een wervelende dans, die solo of met partner gedanst kan worden.

4. Dietrich Buxtehude (Dieterich, Diderich of Diderik) is rond 1637 geboren, midden in de Dertigjarige oorlog [1618-1648], vermoedelijk in Helsingborg, dat nu in Zweden ligt, maar toen in Denemarken lag. Hij was bevriend met Duitse componisten.

De *Canzonetta* van vanmiddag is in barok-stijl: grillig, onverwacht en spannend. Aan het begin zetten de vier stemmen rustig na elkaar in; dan schiet de bovenste stem omhoog maar daalt onmiddellijk daarna met snelle nootjes. Net na de hoogste noot zet intussen een lage stem met een paar snelle nootjes de overgang in naar het tweede deel van het lied. De maat blijft hetzelfde, maar het ritme is anders. Aan het slot een extra feestelijk vijfstemmig akkoord.

5a. en 5b. Een zetting en een bewerking van Psalm 113

Na de invoering van de reformatie in 1536 in Genève was alle muziek verbannen uit de eredienst. Men ging echter de muziek al snel missen. Onder invloed van de Fransman Jean Cauvin (1509 – 1564), [Johannes Calvijn bij ons], een protestantse predikant, die Frankrijk ontvlucht was en in Genève werkte, werden de psalmen [godsdienstige liederen in de Hebreeuwse bijbel] vertaald in de landstaal, op rijm gezet en voorzien van speciaal ervoor geschreven melodieuze. Men greep terug op de oude kerktoonsoorten. Daarbij werd dan weer een begeleiding geschreven om het kerkzang te ondersteunen.

Claude Goudimel was een van de musici die die taak op zich nam; hij heeft er vele gemaakt, eenvoudige en meer bewerkte. We horen de melodie van **Psalm 113** waarbij iedere noot van de melodie zijn eigen akkoord krijgt. Hier dient de zetting als voorspel op de koraalbewerking van **Dick Koomans**. Dick Koomans liet zich inspireren door de schitterende voorbeelden van J.S. Bach. Egbert Schoenmaker merkte op dat die bewerking 'zo mooi is dat hij zomaar uit het *Orgelbüchlein* van Bach afkomstig had kunnen zijn'.

Psalm 113 is een lofzang op de schoonheid van de schepping en de grootheid en goedheid van de Schepper.

6. John Stanley was een Engelse componist en organist. Hij was praktisch blind maar een zeer snelle leerling. Op zijn zeventiende behaalde hij als jongste ooit de graad van *Bachelor of Music* aan de Universiteit van Oxford. Hij speelde orgel en viool. Hij heeft veel voor toetsinstrumenten geschreven. Het meest bekend zijn zijn drie boeken met *Fantasieën*, *Voluntaries* in het Engels. Zij hebben een vast patroon: eerst een rustige introductie, daarna een fuga, of een deel waarin één register solo wordt gebruikt wordt, bijvoorbeeld een trompetregister.

De **Voluntary in C, Opus 5 Nr.1** is er zo een. Het Van Vulpen huisorgeltje heeft dat register niet, maar daar weet Egbert ongetwijfeld iets op te vinden.

7. Chaconne in F

De Duitse componist **Johann Kaspar Ferdinand Fischer** werkte aan het hof van Lodewijk XIV, de Zonnekoning, totdat die in 1715 overleed. Ook daarna danste men graag en Fischer bleef dansen schrijven, in groots opgezette werken. De lat ligt hoog bij hem: hij wilde de muzikale Parnassus bedwingen, de steile berg waar Appollo, de god van de wetenschap en de kunsten woont, met zijn negen dochters, de muzen, die elk een eigen gebied beschermen. In 1738 publiceerde *Musikalischer Parnassus*, met voor iedere muze een Suite van dansen. We horen een **Chaconne** uit de serie dansen voor *Euterpe*, de muze van de muziek. Haar naam betekent *zij die blij maakt*. Zwerige muziek, met verschillende snelle motiefjes bijeengehouden door een terugkerend motief van dalende tonen, eerst laag, dan ook in de bovenstemmen, met de nodige omkeringen en versieringen.

8. Sonata K. 41

Domenico Scarlatti was een virtuoos clavecinist, opera-componist, hof- en kerkmusicus. Hij is een Italiaan, in Napel geboren, waar zijn vader de muzikaal leider van de Koninklijke Kapel was. Hij werkte in Italië, Spanje en Portugal. In 1720 wordt hij hofcomponist van de Portugese koning João V; hij geeft daar ook les aan diens dochter Maria Barbara, een heel getalenteerd meisje. Voor haar schreef hij sonates. Er zijn er meer dan 550. Later zijn ze als boekwerk uitgegeven, eerst in Engeland [Domenico was bevriend met Georg Handel] en in 1738 ook in Madrid, het jaar waarin hij werd geïnstalleerd als ridder in de orde van Santiago, onder de bescheiden naam. *Essercizi*, Oefeningen. Een Italiaanse dichter vergelijkt zijn muziek met een bruisende beek waarvan het water stapsgewijs over het roze marmer van de bedding in kleine sprankelende watervalletjes naar beneden stroomt, en rondspattende druppels schitteren in het licht.: **Sonata K. 41**: zoiets, maar in klank.